

نقش اظهار محبت در تحکیم خانواده

فهیمة دهسنگی، راحله تجری

فرشته سمیعی

چکیده

این مقاله با هدف نقش اظهار محبت در تحکیم خانواده تنظیم و در آن تلاش گردیده تا به این سوال پاسخ داده شود که اظهار محبت در تحکیم خانواده چه نقشی دارد؟ این تحقیق از نوع تحقیقات توصیفی می باشد و روش به کار رفته در آن کتابخانه ای بوده است. ابزار به کار رفته در جهت جمع آوری داده ها، فیش و تحلیل داده ها با استفاده از روش تحلیل محتوا انجام شده است. در آموزه های دینی نظام خانواده جایگاه ویژه ای دارد. دین اسلام برای تحکیم خانواده و تقویت روابط زن و شوهر اهمیت خاصی قائل است و راههایی را برای آن معرفی می کند. اگر هر یک از زن و مرد به وظایفی که برای آنها تعریف شده است عمل کنند روز به روز بر محبت بین آنها افزوده می شود و این امر سبب تحکیم خانواده و تقویت روابط زن و شوهر می گردد حیات اجتماعی، شادابی و صفای خود را مدیون محبت و دوستی است. وقتی به کسی علاقه و محبت داریم، چه پدر و مادرمان باشد، چه برادر و خواهرمان، چه فرزندانمان، چه استادمان، چه شاگردمان، چه هر انسان دیگری که به دلیل داشتن فضیلتی و برخورداری از عملکردی شایسته و تحسین برانگیز، محبوب ما شده و در خانه دلمان جای گرفته است، این دوست داشتن و ارادت و عشق را بر زبان آوریم و در دل نگه نداریم. ابراز دوستی و اظهار علاقه، خود ما را هم مورد علاقه و محبت دیگران قرار می دهد. معاشرت گرم و محبت آمیز با دیگران، هنری است شایسته که باید کوشید این ادب اجتماعی را فرا گرفت و به کار بست.

کلیدواژه: تحکیم - خانواده - محبت

مقدمه

با آشنا شدن دختر و پسر و خواندن خطبه عقد خانواده تشکیل می‌شود خانواده ارزشمندترین بنیاد اجتماعی در نزد خداوند بزرگ است که با محبت و پیوند زن و مرد آغاز می‌شود اما این اول راه است چون ایجاد محرمیت و تشکیل خانواده اگر در آن مهر و محبت نباشد دوامی نخواهد داشت. در واقع تشکیل خانواده اگر در آن مهر و محبت نباشد دوامی نخواهد داشت در واقع آن چیزی که سبب استحکام خانواده و اعضای آن می‌شود داشتن پیوند عمیق عاطفی و روحی است اگر بتوانید بذر محبت را در بین اعضای خانواده بکارید قطعاً ثمره پایداری و رضایتمندی را در زندگی خود خواهید دید انسان‌ها از داشتن رابطه مثبت و خوشایند با دیگران هم احساس رضایت می‌کنند و هم مایل به تداوم آن هستند و بسته به میزان عاطفه مثبت و خوشایند پایداری و رضایتمندی از رابطه نیز متفاوت خواهد بود در دوره‌ای که تاثیر فرهنگ غرب انسان عصر ما را به گرایش‌های ضد انسانی وسوسه می‌کند طرح مباحث عشق و محبت و مهرورزی می‌تواند برای دنیای انسانیت مایع خرسندی گردد ولی فهم معانی در عصر حاضر برای رسیدن به این منظور کاملاً لازم می‌باشد تا سوء استفاده‌هایی که از آن شده جلوگیری به عمل آید و حقیقت این الفاظ که زیباترین مفاهیم روحی انسان را بیان می‌نماید روشن شود.

نقش محبت در پایداری خانواده

با آشنا شدن دختر و پسر و خواندن خطبه عقد، خانواده تشکیل می‌شود. اما این اول راه است چون ایجاد محرمیت و تشکیل خانواده اگر در آن مهر و محبت نباشد دوامی نخواهد داشت. در واقع آن چیزی که سبب استحکام خانواده و اعضای آن می‌شود داشتن پیوند عمیق عاطفی و روحی است. اگر بتوانید بذر محبت را در بین اعضای خانواده بکارید قطعاً ثمره پایداری و رضایتمندی را در زندگی خود خواهید دید. انسان‌ها از داشتن رابطه مثبت و خوشایند با دیگران، هم احساس رضایت می‌کنند و هم مایل به تداوم آن هستند و بسته به میزان عاطفه مثبت و خوشایند، پایداری و رضایتمندی از رابطه نیز متفاوت خواهد بود. پسندیده، سبب شناسی آسیب‌های خانواده با تکیه بر منابع اسلامی، مجموعه مقالات سومین نشست اندیشه‌های راهبردی، جلد ۲، صفحه ۵۷۱

محبت و لذت زندگی زیبا

شما وقتی می‌توانید از شیرینی زندگی لذت ببرید که محبت در بین شما موج بزند، با وجود محبت، ماشین زندگی شما به مسیر خودش ادامه می‌دهد. ای‌کاش هر خانواده‌ای ارزش مهر و محبت را می‌دانست تا هر زندگی زناشویی به همین نحو با موفقیت پیش می‌رفت. مهر و محبت به اعضای خانواده و خصوصاً به همسر، دارویی است برای تسکین تمامی دردها و مشکلات و سوختی برای بکار انداختن ماشین وجود انسان در تمامی جاده‌ها و سنگلاخ‌هاست.

توجه: شما اگر برای ماشین خود بنزین و گاز به اندازه کافی نزنید و به یک مسیری سفر کنید که پمپ بنزین نداشته باشد نمی‌توانید مسیر خود را به صورت کامل طی کنید و در بین راه گرفتار میشوید. برای زندگی مشترک هم اگر سوخت مهر و محبت را نداشته باید نمی‌توانید به مقصد بروید و در بین راه طلاق خواهید گرفت و به بی‌راهه کشیده میشوید. از این رو مهمترین عامل پیوند یک زن و شوهر، علاقه آنها نسبت به یکدیگر است. خداوند منان نیز وعده داده است که بعد از ازدواج در بین زوجین محبت را برقرار سازد. وَمِنْ آيَاتِهِ اَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا لِّتَسْكُنُوا اِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُوْنَ. و باز یکی از آیات (لطف) او آن است که برای شما از جنس خودتان جفتی بیافرید که در کنار او آرامش یافته و با هم انس گیرید و میان شما رأفت و مهربانی برقرار فرمود. در این امر نیز برای مردم با فکرت ادله‌ای (از علم و حکمت حق) آشکار است. (قرآن کریم، سوره مبارکه روم، آیه ۲۱)

استحکام خانواده در ابتدای شکل گیری

بتون ریزی محبت برای داشتن یک خانواده خوب باید در همان ابتدای راه شروع شود و با تلاش و کوشش زن و شوهر تا آخر ادامه داشته باشد. چون محبت می‌تواند زندگی شما را با صفا سازد. حضرت امیرالمؤمنین علی (علیه السلام) می‌فرمایند: همیشه با همسرت مدارا کن، و با او به نیکی همنشینی کن تا زندگی با صفا شود. (مکارم الاخلاق، صفحه ۲۱۸)

محبت خودتان را نشان دهید

برای اینکه اعضای خانواده از محبت شما سیراب شوند، لازم است ابراز محبت کنید و محبت خودتان را از آنها دریغ نکنید. اگر آنها محبت شما را نبینند و درک نکنند، برای رفع نیازهای خود به کارهای دیگری پناه خواهند برد. بدون تردید غالب کشاکش‌های خانوادگی، سردی‌ها، بی‌اعتنایی‌ها، بی‌رغبتهای، خانه‌گریزی‌ها، ستیزها، جدایی‌ها و طلاق‌های بین زن و شوهرها به دلیل فقدان آرامش روانی در کانون خانواده و عدم تأمین نیازهای عاطفی و روانی به وجود می‌آید. (پل تورنیر، راز تفاهم در زندگی زناشویی، ترجمه محمدناصر فرجی، تهران: نشر جوان، ۱۳۷۹، صفحه ۷۸)

شما با بیان کردن دوست داشتن خود نسبت به همسر و فرزندان یک امنیت روانی برای آنها ایجاد می‌کنید که از بودن در کنار شما احساس لذت می‌کنند. پس ابراز علاقه خود را از همسر و فرزندان دریغ نکنید. امام صادق (علیه السلام) می‌فرمایند: زن در روابط میان خود و شوهر همدلش، از سه خصلت بی‌نیاز نیست که عبارت اند از.. اظهار عشق به شوهر با دلربایی (علامه مجلسی، بحارالانوار، جلد ۵، صفحه ۲۳۷)

ابراز عشق و علاقه در محیط خانواده، میان دو همسر، یا میان پدر و مادر نسبت به فرزندان، خانه را به بهشت تبدیل می‌کند و اثرات مثبتی را بر جای خواهد گذاشت که عبارت اند از..

۱. افراد آن خانواده، پویا و سرزنده خواهند بود

اگر محبت در خانه و بین افراد خانواده، حکم‌فرما باشد، خانه و خانواده، سالم و رو به پیشرفت مادی و معنوی هستند، وگرنه افراد آن خانه عقده‌ای و مضر برای خود و اجتماع خواهند شد. وقتی انسان از لحاظ روحی تامین باشد می‌تواند به راحتی در اجتماع قدم بردارد و مسیر شکوفایی خودش را پیدا کند. اما افرادی که از لحاظ روحی تامین نباشند و محبت نبینند، در اجتماع حرفی برای گفتن نخواهند داشت و عاقبت تلخی هم در انتظار آنهاست. برای شکوفایی استعداد فرزند و خودتان، سعی کنید محبت خود را نسبت به افراد خانواده بیشتر کنید.

۲. دلگرمی اعضای خانواده به دوام آن

سخت است که انسان در یک خانواده ای باشد که دائماً در حال دعوا و نزاع هستند و هر لحظه استرس و اضطراب آن را دارند که زندگی آنها از هم بپاشد. اما آن خانواده ای که محبت و عشق را در زندگی خود جریان داده، همچنین استرسی برای اعضای آن بوجود نمی آید، بلکه همه آنها امیدوار به زندگی هستند و با شور و شوق به زندگی خود ادامه می دهند.

۳. لذت بردن از زندگی و ارتباط با دیگران

آیا انسانها نمی دانند که زندگی آنها محدود است؟ آیا نمی خواهند که از زندگی لذت ببرند؟ بیشترین و بهترین لذت را از زندگی، آن افرادی می برند که در خانواده خود طعم محبت را چشیده باشند. افرادی که در خانواده خود محبت نبینند، احساس پوچی از زندگی دارند و دائماً استرس ها و نگرانی ها به سراغ او می آیند و نمی گذارند که از این مدت محدود زندگی خود لذت ببرد.

۴. فرزندان ان خانه، پدر و مادر خوبی می شوند

خانواده، اولین محیط برای تعلیم و تربیت کودک است. فضایل اخلاقی در این محیط رشد می کند و سنگ بنای اخلاق انسان در خانواده نهاده می شود. کودک بسیاری از صفات و رفتارهای اخلاقی را از پدر، مادر، خواهر، برادر و کسانی که با آنها در یک خانواده زندگی می کند، می آموزد. اگر فرزند ببیند که اعضای خانواده با یکدیگر مهربان هستند و ابراز محبت می کنند و شیرینی آن را بچشد در آینده یک فرد با محبتی خواهد شد، چون در خانواده خوبی تربیت یافته است. (اسدالله طوسی، همسران شایسته، تهران: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، چاپ اول ۱۶ اسفند، ۱۳۹۱، صفحه ۲۵۰)

وظایف مشترک برای تحکیم خانواده

در بخش وظایف مشترک زن و مرد، موضوعاتی مطرح می شود که فارغ از جنسیت زن و شوهر ملزم به انجام دادن آن هستند تا بنیاد خانواده از استحکام لازم بهره مند شود. در ادامه پاره ای از اهم این وظایف مطرح می گردد.

۱- اظهار محبت

از آداب مهم و بسیار سفارش شده در اسلام، اظهار محبت به یکدیگر است. حضرت امام موسی کاظم (ع) به نقل از رسول گرامی خدا (ص) می فرماید:

إِذَا أَحَبَّ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ فَلْيُعْلِمْهُ فَإِنَّهُ أَصْلَحُ لِذَاتِ الْبَيْنِ (بحار الأنوار، ج ۷۱، ص ۱۸۲)

اگر یکی از شما برادر [دینی] اش را دوست دارد پس او را از [علاقه خود] آگاه کند؛ چرا که این کار پیوند دوستی [شان] را استوارتر می سازد.

همسر و فرزندان خود از حیث دینی حساس و مسئول باشد و در این امر هرگز اهمال و تنبلی نکند. خداوند سبحان می‌فرماید:

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ سُورَةُ تَحْرِيمٍ، آيَةُ ۶»

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، خود و خانواده خود را از آتش دوزخ که سوخت آن آدمیان و سنگ‌ها هستند، حفظ کنید.

در روایت آمده است که منظور از حفظ کردن خود و خانواده آن است که برایشان از خوبی‌ها، بدی‌ها، واجبات، محرمات، و مانند این‌ها بگوییم. از گناه و پیامدهای شوم آن و از دوزخ و دشواری‌اش بگوییم و از بهشت و واجبات و خوبی‌ها.

برایشان مبانی اعتقادی به خصوص ولایت و توحید را تبیین کنیم و از خطرهایی که پیش روی آدمی است، و از دام‌های ابلیس سخن بگوییم، و از همه این‌ها مهم‌تر پیش از گفتن و بیش از آن، خود بدان عامل باشند، زیرا بهترین شیوه هدایت مردم، به خصوص خانواده، آن است که آنان را با عملکرد خودمان انجام دهیم. وقتی پدر خانواده نیکوکار باشد و از گناهان می‌پرهیزد و واجبات خود را به هنگام و دقیق و کامل انجام می‌دهد، طبعاً اعضای خانواده هم در پیروی از او، پایبند دین خواهند شد. نیز این فرمان خدای متعال در همین باره است:

«وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا» سوره طه، آیه ۱۳۲.

خانواده خود را فرمان بده که نماز را برپای بدارند و خود بر آن شکیبا باش.

در معارف قرآنی می‌خوانیم که وقتی که حضرت ابراهیم (ع) خانواده خود را به مکه آورد گفت: خدایا این‌ها را در این‌جا نهاده‌ام تا نماز را برپا کنند.

به همین جهت در روایات ما بر این موضوع و فراخواندن همسر و فرزند به نماز، به فراوانی تأکید شده است. بنابراین، از وظایف قطعی مرد خانه آن است که خانواده خود را به عبادت و بندگی خداوند وادار کند.

وظیفه دوم مرد آن است که در خانواده خود امور فرهنگی و علمی را جدی بگیرد و نیازهای مربوط به فراگیری دانش و فرهنگ را تأمین نماید. در روایت آمده است:

أَكْرِمُوا أَوْلَادَكُمْ وَ أَحْسِنُوا أَدَبَهُمْ مَكَارِمُ الْإِخْلَاقِ، ص ۲۲۲.

فرزندان خود را گرامی بدارید و ادب و تربیت آن‌ها را به خوبی به عهده بگیرید.

وظیفه سوم پدر خانواده تأمین نیازهای اقتصادی و مالی است. در این‌باره روایات ما مالا مال تأکید و ستایش است؛ بر اشتغال و درآمدزایی تأکید و افراد کاری و پرتلاش ستایش شده‌اند

نخستین چیزی که از بنده در میزان عمل او نهاده می‌شود نفقه و خرجی اوست که برای خانواده مصرف کرده است.

نیز رضایت خدا و تقرّب به او براساس همین آموزه تعیین می‌شود:

أَرْضَاكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَسْبَغُكُمْ عَلَى عِيَالِهِ تحف العقول، ج ۱، ص ۲۷۹.

آن که خانواده خود را بیشتر وسعت و رفاه می‌دهد نزد خداوند مقبول‌ترین افراد است.

چهارمین وظیفه مرد خانه تأمین نیازهای روانی و عاطفی است. کسی که فضای خانه را از شادی مالا مال کند و نوای رضایتمندی از یک‌یک افراد خانواده او شنیده می‌شود در تأمین امور روانی موفق بوده است.

پنجمین وظیفه مرد خانه غیرت‌ورزی است. غیرت یعنی حساسیت معقول. مرد باید غیور باشد و مثل مرزبانی هشیار و بیدار همواره در حفظ آبروی خویش بکوشد و لحظه‌ای غفلت نرزد.

تأمین نیازهای دینی و اقتصادی و علمی و حفظ روان خانواده و برخورداری از غیرت و آبروداری از وظایف قطعی مرد است که به او اختصاص دارد. مردی که در این امور، یا یکی از آنها، کم کاری و کاهلی و بی‌توجهی کند، در وظایف اختصاصی خود ناکام و ناموفق بوده است و آن که مسئولانه نگهبان این وظایف باشد، مرد موفق و سعادتمندی خواهد بود.

وظایف زنان برای تحکیم خانواده

اکنون به مجموعه‌ای از وظایف ویژه زن در خانه می‌پردازیم؛ وظایفی که خاص آنان است و بایستی در اجرای آنها با جدّیت بکوشند.

۱. پذیرفتن مدیریت مرد: این یک حقیقت معقول و طبیعی است که در قرآن بر آن تأکید شده است:

«الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ» سورة نساء، آیه ۳۴.

مردان بر زنان برتری دارند چرا که خداوند برخی را بر برخی دیگر برتری داده است.

مرد، نگهبان و پاسدار زن است. خانواده اجتماعی کوچک است که اولین واحد اجتماعی، و در عین حال مهم‌ترین واحد دانسته شده است، که آدمی از آن جا وارد واحدهای اجتماعی دیگری می‌شود و به محله، مدرسه، شهر و جامعه پا می‌گذارد.

در اجتماع کوچک خانواده، مرد در حکم پادشاه است و زن ملکه. بالاخره باید معلوم شود که مدیریت در خانواده با چه کسی است. منظور از مدیریت تحکیم و زورگویی و اجبار نیست. منظور آن است که اداره خانه با مرد باشد و اوست که در بحران‌ها و ضرورت‌ها حرف نهایی را بزند، و سخن پایانی را بگوید. اوست که

تصمیم‌گیری را به عهده دارد. قوامون به معنای خود کامگی نیست. به معنای عامل اساسی استواری و ثبات است. در قرآن همین معنا را درباره کعبه می‌خوانیم:

«جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ قِيَامًا لِلنَّاسِ» سورة مائده، آیه ۹۷.

خداوند کعبه را آن خانه محترم را وسیله قوام و برپایی معیشت و سامان دنیا و آخرت مردم قرار داد. هم‌چنین وقتی که می‌گویند مال باعث قوام زندگی است، یعنی ثبات و بقای و سلامتی زندگی را تأمین می‌کند. مرد در خانواده موظف است که بقا و ماندگاری را تأمین کند.

وظیفه دوم خانم‌ها آن است که در غیاب شوهر امانتداری کنند. خداوند می‌فرماید:

«فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ» سورة نساء، آیه ۳۴.

پس زنان شایسته و درست‌کار، فرمانبردار [و مطیع شوهر]ند [و] در برابر حقوقی که خدا [به نفع آنان برعهده شوهرانشان] نهاده است، در غیاب شوهر [حقوق و اسرار و اموال او را] حفظ می‌کنند.

این وظیفه حفظ و امانتداری، از اموری است که اگر رعایت نشود مایه فروپاشی خانواده می‌شود. زن امانتدار خانه و محرم خانه است و باید تمام رازها و داشته‌های شوهر خویش را مثل امانتی گران‌بها حفظ کند و هرگز رازها را افشا نکند.

وظیفه دیگر زن در خانه آن است که، همیشه و در هر حال خود را متعلق به شوهر خود بداند. برای این کار بایستی حجاب خود را به خوبی حفظ کند و نگذارد نامحرم‌ان از جسم و زیبایی او بهره‌ای ببرند. با نامحرم‌ان گفت‌وگو نکند. در دنیای مجازی نیز بایستی به نامحرم راه دهد که تصویر یا علایق و روحیات او را بفهمد و از ارتباط این چینی بهره‌برد. به هر روی زن باید خود را به شوهر خود متعلق بداند و این امر در تحکیم خانواده بسیار موثر است.

نهاد خانواده در اسلام قداست دارد و احترام ویژه‌ای به آن نهاده شده است. طلاق امری است نکوهیده و ناپسند که منفورترین عمل به شمار می‌آید. در روایت هم چنین تعبیر شده است: طلاق مبعوض‌ترین حلال است. وجود احکام طلاق در اسلام برای آن است که در ناچاری و رسیدن به بن‌بست از آن استفاده شود، وگرنه، مایه لرزش عرش خداست. زن و مرد بایستی در بروز ناملایمات و امور ناخواسته تغافل کنند و خود را به ندیدن و نشنیدن بزنند. صبر و شکیب و تغافل و گذشت می‌تواند از طلاق پیشگیری کند.

نتیجه گیری

در آموزه‌های دینی نظام خانواده جایگاه ویژه‌ای دارد. دین اسلام برای تحکیم خانواده و تقویت روابط زن و شوهر اهمیت خاصی قائل است و راهمایی را برای آن معرفی می‌کند. اگر هر یک از زن و مرد به وظایفی که برای آنها تعریف شده است عمل کنند روز به روز بر محبت بین آنها افزوده می‌شود و این امر سبب تحکیم خانواده و تقویت روابط زن و شوهر می‌گردد. مهر و محبت یکی از برترین و باارزش‌ترین گوهرهای وجودی انسان بوده و مهرورزی اساس شکل‌گیری و انسجام جوامع انسانی را تشکیل می‌دهد. در سایه ی مهر و محبت انسان‌ها روابط سالم با یک دیگر برقرار کرده و امکان پیشرفت جامعه ی خود را فراهم می‌آورند. بدون شک وجود مهر و محبت در یک جامعه اطمینان و اعتماد افراد به یک دیگر را افزایش داده و با کاهش تنشها و مشکلات ناشی از آن، تمام توان انسان صرف نیکوکاری و پرداختن به هم‌نوعان خواهد شد وجود مهر و محبت و مهرورزی در یک خانواده از مهمترین ویژگی‌های یک خانواده ی موفق و سالم می‌باشد. برقراری روابط محبت آمیز بین والدین و همچنین بین والدین و فرزندان و بین فرزندان با یکدیگر می‌تواند اطمینانی برای پیشرفت کودکان باشد. چرا که کودکان در سایه ی مهر و محبت می‌توانند جدای از استرس‌ها و تنشها و نگرانی‌ها به فعالیت پرداخته و استعداد های خود را شکوفه کنند.

منابع و ماخذ

• قرآن کریم

- ۱- پسندیده، سبب شناسی آسیب های خانواده با تکیه بر منابع اسلامی، مجموعه مقالات سومین نشست اندیشه های راهبردی، جلد ۲، صفحه ۵۷۱
- ۲- مکارم الاخلاق، صفحه ۲۱۸
- ۳- پل تورنیر، راز تفاهم در زندگی زناشویی، ترجمه محمدناصر فرجی، تهران: نشر جوان، ۱۳۷۹، (صفحه ۷۸)
- ۴- علامه مجلسی، بحارالانوار، جلد ۵، (صفحه ۲۳۷)
- ۵- اسدالله طوسی، همسران شایسته، تهران: موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)، چاپ اول ۱۶ اسفند، ۱۳۹۱، (صفحه ۲۵۰)
- ۶- وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۲۳.
- ۷- کتاب مسند زید بن علی، ج ۴۲۰.
- ۸- محمد مهدی ری شهری، تحکیم خانواده از نگاه قرآن و حدیث، ج ۱، ص ۱۹۲
- ۹- خصال، ج ۲، ص ۵۲۴.
- ۱۰- تحف العقول، ص ۳۲۲
- ۱۱- من لا یحضره الفقیه، ج ۲، ص ۶۲۱.
- ۱۲- الکافی، ج ۴، ص ۱۲.
- ۱۳- مسند الامام علی (ع)، ج ۵، ص ۲۲.
- ۱۴- مستدرک الوسائل، ج ۱۳، ص ۴۹.